

Lietuvos gamtinė geografija

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS
VILNIAUS UNIVERSITETAS
LIETUVOS EDUKOLOGIJOS UNIVERSITETAS

Lietuvos
gamtinė
geografija

Vadovėlis

Klaipėda, 2013

UDK 911.2(075.8)
Li235

Sudarytoja

prof. habil. dr. Marija Eidukevičienė, Klaipėdos universitetas

Autoriai

dr. Jonas Volungevičius, Vilniaus universitetas

dr. Rasa Šimanauskienė, Vilniaus universitetas

dr. Justas Kažys, Vilniaus universitetas

prof. dr. (HP) Arūnas Bukantis, Vilniaus universitetas

Rūta Baškytė, Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos

habil. dr. Valentinas Baltrūnas, Lietuvos edukologijos universitetas

prof. habil. dr. Algimantas Česnulevičius, Lietuvos edukologijos universitetas

doc. dr. Filomena Kavoliūtė, Vilniaus universitetas

Leidžiama Klaipėdos universiteto Socialinių mokslų fakulteto redakcijos kolegijos
2012 04 25 nutarimu, protokolas Nr. 5

Aprobuota

Klaipėdos universiteto Socialinių mokslų fakulteto Socialinės geografijos katedroje
2012 04 18, protokolas Nr. 46S-G-18

Recenzavo:

prof. dr. (HP) Gediminas Motuzas, Vilniaus universitetas

doc. dr. Zenonas Gulbinas, Lietuvos edukologijos universitetas

Vadovėlis skirtas Lietuvos universitetų gamtinės ir visuomeninės geografijos studijų studentams bakalaurams. Jis parengtas pagal Klaipėdos, Vilniaus ir Lietuvos edukologijos universitetų geografijos programų Lietuvos gamtinės geografijos ir su ja susijusių dalykų modulius. Išanalizuota Lietuvos teritorijos geologinis pagrindas, gamtinės aplinkos paleogeografinė raida vėlyvajame ledynmetyje ir holocene, reljefas, klimatas, vandenys, dirvožemio danga, biota ir gamtinės aplinkos apsauga. Prieduose – originalūs spalvoti žemėlapiai. Vadovėlyje pateiktos fundamentinės žinios vertingos ne tik geografijos, bet ir ekologijos, biologijos, agronomijos, miškininkystės, žemėtvarkos, hidrotechninės statybos inžinerijos studijų studentams, taip pat geografijos ir biologijos mokytojams.

© Marija Eidukevičienė (sud.), 2013
© Klaipėdos universiteto leidykla, 2013

ISBN 978-9955-18-713-4

Turinys

Pratarmė / 7

1. GEOLOGINIS PAGRINDAS / 9

Valentinas Baltrūnas

Žemės pluta ir litosfera Lietuvoje / 9

Lietuvos kristalinis pamatas / 10

Nuosėdinės dangos ypatybės / 11

Subkvarterinis (pokvarterinis) paviršius / 15

Kvartero nuogulų danga / 16

Lietuvos paviršių sudarančios nuogulos / 17

Geologinio pagrindo įtaka gamtinės aplinkos raidai / 18

Literatūra / 19

2. GAMTINĖS APLINKOS PALEOGEOGRAFINĖ RAIDA VĒLYVAJAME LEDYNMETYJE IR HOLOCENE / 20

Filomena Kavoliutė

Vėlyvasis ledynmetis / 21

Holocenas / 23

Literatūra / 28

3. RELJEFAS / 30

Algimantas Česnulevičius

Orografinė reljefo struktūra / 30

Reljefą formavę procesai / 33

Genetiniai reljefo tipai / 39

Geomorfologinis rajonavimas / 49

Literatūra / 52

4. KLIMATAS / 53

Arūnas Bukantis

Klimatą lemiantys veiksniai / 53

Oro ir dirvožemio temperatūra / 60

Oro drėgnis ir krituliai / 65

Pavojingi meteorologiniai reiškiniai / 70

Klimatinis rajonavimas / 75

Klimato kaita / 79

Literatūra / 86

5. VANDENYS / 88

Justas Kažys

Lietuvos teritorijos vandens balansas / 88

Hidrologinis Lietuvos teritorijos rajonavimas / 92

Struktūriniai hidrografinio tinklo komponentai / 95

Hidrografinio tinklo valdymas / 123

Literatūra / 128

6. DIRVOŽEMIO DANGA / 131

Jonas Volungevičius

Dirvodaros veiksniai / 131

Dirvodaros procesai / 135

Dirvožemių tipologinės grupės / 140

Lietuvos dirvožemių rajonavimas / 152

Dirvožemio dangos savybės / 158

Dirvožemio dangos struktūra / 163

Literatūra / 177

7. BIOTA / 179

Rasa Šimanauskienė

Biotos teritorinius ypatumus lemiantys veiksniai / 179

Pagrindinių ekosistemų apibūdinimas / 182

Biotos teritoriniai ypatumai ir dėsningumai / 218

Literatūra / 222

8. LIETUVOS GAMTINĖS APLINKOS APSAUGA / 226

Rūta Baškytė

Gamtos apsaugos samprata ir poreikis / 226

Bendra kraštovaizdžio apsauga / 230

Saugomų teritorijų sistema / 239

Lietuvos raudonoji knyga / 276

Literatūra / 279

Reikšminių žodžių rodyklė / 280

Priedai / 289